Шаигин күллијјаты

ӘДӘБИ ИРСИН НӘШРИ

Абдулла Шаиг. Әсәрләри, беш чилддә. Азәрнәшр, «Јазычы», 1966—1978.

КӨРКӘМЛИ әдиб, педагог вә ичтимаи хадим, Азәрбајчан мәдәнијјәтинин демократик голуна мәнсуб олан Абдулла Шаигин јарадычылыгы чохчәһәтли вә рәнкарәнкдир. Халг маарифинин илкин хадимләриндән бири олан бу

Онун мүәллифләриндән бири дә А. Шаиг иди. 1921-чи илдә јазылан «Јазыја позу јохдур» вә «Һәгигәтә доғру» пјесләри мәһз бу илин мәһсулудур. Һәмин әсәрләр дә илк дәфә күллијјатын икинчи чилдинә салынмышдыр.

Күллијјатын 1972-чи илдә ал үзә чыхармыш, бүтүн бунлары әлјазмалары әсасында һазырламыш, илк дәфә олараг чапа вермишдир.

Хагани, Низами, Руми, Нәсими, Хәјјам, Фүзули һаггындакы мәгаләләр бир нов тәблиги характер дашыјыр. Вагиф, М. Ф. Ахундова вә

Китаб ичмалы

вәтәнпәрвәр әдиб, демәк олар ки, бүтүн әдәби жанрларда өз гәләмини сынамыш, елми-нәзәри јарадычылыгла мәшғул олмуш, чох зәнкин ирс гојуб кетмишдир.

Әдибин үччилдлији 1957—1960-чы илләрдә чыхмышды. Лакин демәлијик ки, бу китаблардакы әсәрләр мүәјјән сәбәбләр үзүндән чохлу јерсиз ихтисарлара мә'руз галмышды. Һәм дә бир чох әсәрләр бунларын һеч биринә дүшмәмишди. Бундан башга, үччилдликдән бәри хејли вахт кечмишдир. Әдәби мүһитин, охучуларын Шаиг әсәрләринә тәләб вә еһтијачы артмышды. Бу еһтијачы Шаигин бешчилдлик күллијјаты арадан галдырды.

Бу күллијјат 1966-чы илдә нәшр едилмәјә башламышдыр. Тәртибчиси профессор Камал Талыбзадәдир. О, чалышмышдыр ки, әдибин ирсини мүмкүн гәдәр кениш әһатә етсин вә бураја дахил едилән әсәрләрин даһа мүкәммәл мәтнини һазырласын. Бунун үчүн о, демәк олар ки, әсл тәдгигат иши апармыш, Шаигин Мәркәзи Дөвләт әдәбијјат вә инчәсәнәт архивиндә вә өз евиндә сахланан мәтнләрини өјрәнмиш, әсәрләрин әлјазмасынын илк вә сон нүсхәләрини, чап вариантларыны мүгајисә етмишдир. Бир чох әсәрләрин јазылма вә илк нәшр тарихләри дә дәгигләшдирилмишдир.

Тәхминән јүз отуз чап вәрәгинә јахын олан бәдии әсәр чилдләрдә хронолоҗи ардычыллыгла сыраланыр. Һәр чилдин сонундакы изаһ вә шәрһләр әсәрләрин нәшри вә јазылма тарихләри, сонракы талеләри һаггында мә'лумат верир. Тәхминән он чап вәрәгинә јахын олан шәрһләр Шаиг јарадычылығынын инкишаф јолу, әсәрләринин нәшри вә ишләнмә тарихинә даир охучуја истигамәтверичи көмәк көстәрир.

1966-чы илдә академик Мирзә Ибраһимовун мүгәддимәси илә чыхан биринчи чилддә Шаигин илк һекајәси олан «Мәктуб јетишмәди»дән (1908) башлајараг «Хасај» повестинә (1935) вә «Араз» романына (1937) гәдәр ән мүһүм нәср әсәрләри топланмышдыр.

Биринчи чилддә Шаигин индијә гәдәр чап олунмамыш «Ики мүтәриб вә јахуд әзаб вә виҹдан» (1905) романы вә бә'зи һекајәләри илә дә таныш олуруг. Романдакы һадисәләр, тәртибчинин әсәр һаггында вердији мә'луматлар Шаиг јарадычылыгынын мүәјјән бир дөврүнү даһа јахшы ајдынлашдырмаға көмәк едир. Одур ки, күллијјата салынмасы һәм Шаиг јарадычылығы, һәм дә нәср тарихимиз үчүн фајдалыдыр. Бу бахымдан күллијјатын 1968-чи илдә нәшр олунан икинчи чилди даһа марағлыдыр. Бураја шаирин јүздән чох ше'ри, дөрд поемасы вә он пјеси дахил едилмишдир.

Шаигин Р. Ботшалдан тәбдил етдији «Гафгаз чичәји» (1909), «Шаир вә гадын» (1911), «Ајдоғду» (1911) пјесләри бураја илк дәфә дахил едилир. Бунлардан башга, мүәллифин Ф. Көчәрли, Н. Нәриманов, Р. Ахундов, Т. Шаһбази, Ә. Чавад һаггында ше'рләри вә башга манзумәләрини Шаиг әсәрләринин јалныз бу нәшриндә охујуруг.

А. Шаиг өз јарадычылыг јолуну тапана гәдәр «Валеһ» тәхәллүсү илә јүздән артыг гәзәл јазмышдыр. Бунларын бә'зиләри дә күллијјата дахил едилмишдир. Азәрбајчан Совет һакимијјәтинин илк илләриндә көһнәлијин ләғви, јенилијин тәнтәнәсинин бәдии шәкилдә көстәрмәк саһәсиндә «Тәнгид-тәблиғ» театры мүһүм иш көрүрдү.

мејдана чыхан үчүнчү чилдинә ушаг ше'рләри вә поемалар, мәнзум вә мәнсур һекајәләр; тәмсил вә пјесләр дахил едилмишдир. Бурадакы «Ингилаб нәғмәси», «Мај нәғмәси», «Гәрәнфил», «Бүлбүл», «Јағыш» вә с. ше'рләр исә Азәрбајчан совет ушаг поезијасынын илк нүмунәләриндәндир.

Бөјүк Вәтән мүһарибәси илләриндә Шаиг дә гәләмини сүнкүјә чевирди, фашизмин фәлакәтләри, Вәтәнимизин азадлығы, халгларын гәләбәси, тәнтәнәси уғрунда вар гүввә илә чалышды. «Вәтән» пјеси мүһарибәнин илк илиндә јаранды. Кәнч нәсли бөјүк амалларла јашамаға, Вәтәнин, ана јурдун гәдрини билмәјә, елмә, билијә чағыран бу пјес чох вахтында јазылмыш әсәр иди. Елманын шүчаәти вә һүнәриндә јүзләрлә Вәтән мүһарибәси гәһрәманларынын икидлији ифадә олунурду. Әсәр кәнчләрә никбин әһвал-руһијјә ашылајырды.

Шаиги јарадычылығы боју дүшүндүрән мөвзулардан бири дә Низами сүжетләри иди. О, Низами јарадычылығыны көзәл билирди. Бөјүк шаирин анадан олмасынын 800 иллији мүнасибәтилә «Шәрәфнамә»ни тәрчүмә етмишди. Лакин Низами сүжетләри әсасында јени, оригинал әсәрләр јазмаг о илләрдә һәм Низамини халгымыза даһа јахшы танытмаг, һәм дә ән'әнәви мөвзу вә идејалары мүасир бахымдан ишыгландырмаг демәк иди. «Нүшабә», «Султан Сәнчәр вә гары», «Залым падшаһ вә әкинчи», «Фитнә» әсәрләри белә бир арзудан доғду. «Фитнә» пјеси узун заман 50 иллијини тәнтәнә илә гејд етдијимиз кәнч тамашачылар театрынын репертуарындан дүшмәди.

А. Шаиг фәалијјәт даирәси кениш олан сәнәткарлардандыр. Хүсусилә Азәрбајчан Совет һакимијјәти гурулмасы онун јарадычылығы гаршысында јени перспективләр ачды. Совет һакимијјәтинин илк илләриндән башлајараг Шаиг ајры-ајры курсларда, институтларда дәрс дејир, дәрслик вә програмлар һазырлајыр, мә'рузә вә мүһазирәләр охујур, бәдии, елми јарадычылыгла мәшғул олурду. Бу илләрдә кәнч совет әдәбијјатынын тәләб вә еһтијачларыны дәриндән дујуб, онун инкишафына истигамәт вермәк, кәнч гәләм саһибләринин социализм реализми платформасында сых бирләшмәсинә чалышмаг бөјүк һазырлыг вә һүнәр тәләб едирди. М. Гулијев, С. Һүсејн, Ә. Назим, А. Мусаханлы, Һ. Зејналлы кими тәнгидчиләрлә јанашы, бу илләрдә А. Шаиг дә кениш фәалијјәт көстәрирди. О, һәлә ингилабдан әввәл милли фолклорун вә классик әдәбијјатын тәдгигинә хүсуси мараг көстәрирди. Лакин онун әдәби-тәнгиди көрүшләри билаваситә Совет һакимијјәти илләриндә там формалашды. Онун әдәбијјатшүнаслыға аид мәгалә вә јазылары өз вахтында ајры-ајры органларда чап олунса да, индијә гәдәр күлл һалында топланыб нәшр едилмәмишди. Бә'зиләри исә архивләрдә галмышды. Одур ки, бу көркәмли сәнәткарын әдәби-тәнгиди көрүшләри, әдәбијјатшүнаслығын инкишафы саһәсиндәки хидмәтләри үмуми охучу күтләси үчүн гаранлыг галмышдыр. Шаиг күллијјатынын дөрдүнчү чилди бу бахымдан да гијмәтлидир. Белә ки, бурада онун мәгалә вә мә'рузәләри, чыхыш вә тәбрикләри, әдәбијјат һаггында ичмал вә хүласәләри топланмышдыр. Тәртибчи Шаигин елми-публисистик, әдәби-тәнгиди мәгаләләрини чох диггәтлә арашдырмыш, индијә гәдәр ишыг үзү көрмәјән, тәдгигатчылар, али мәктәб тәләбәләри вә охучулар үчүн фајдалы олан хејли матери-

өз мүасирләринә һәср етдији мәгаләләрдә исә әдиб онларын јарадычылығынын идеја вә сәнәткарлыг мәсәләләринин өјрәнилмәсинә хүсуси диггәт јетирирди. О, Фүзули кәдәриндәки ичтимаи мотивләри, Хәтаинин халг әдәбијјатына мејлини, Видади вә Вагифин реализмини ајрыча гејд едирди. М. Ф. Ахундов һаггындакы силсилә мәгаләләриндә исә философ-јазычынын идеја көрүшләрини ачыр, мүһүм әсәрләринин тәһлилинә киришир вә ону «XIX әсрдә ингилаби фикир ордусунун илк рәһбәри» адландырыр.

Шаигин Сабирә мүнасибәти дә чох објектив иди. О, бу ингилабчы-демократ шаири пролетар синфини гызғын бир ешглә севән сәнәткар кими таныјыр вә онун јарадычылығыны «өз-өзүнә әдәби бир дөвр вә алəм олан «Сабир әдәбијјаты» адландырырды.

Күллијјатын дөрдүнчү чилдини вәрәгләдикчә әдәбијјатымызын бир нечә мәрһәләсинин инкишаф проблемләри көзләримиз гаршысында чанланыр. Бу бахымдан һәмин чилддә әдәбијјат вә сәнәтин нәзәри мәсәләләринә даир верилән мәгаләләр дә әһәмијјәтлидир. Бу мәгаләләрдә идеја-естетик амал, сәнәткар вә һәјат, метод вә чәрәјан, реализм вә романтизм, тарихилик вә мүасирлик кими проблемләрә тохунулур. Бүтүн бунларын күлл һалында топланыб нәшр едилмәси кәләчәк тәдгигатчылар үчүн дә мараглы материал верир.

Күллијјатын бешинчи чилди дә мәзмунлу вә мә'налыдыр. Мә'лумдур ки, Шаиг һәлә 1936-чы илдә халг маариф комиссары Р. Ахундовун мәсләһәти илә өз хатирәләрини јазмышдыр. «Һәјатым вә мүһитим» адлы бу хатирә инди дә әдибин архивиндәдир. О, бир дә 1953-чү илдә бу мәсәләјә гајытмыш, өз хатирәләрини јенидән там һалда гәләмә алмышдыр. Индијә гәдәр бу хатирәләр бир нечә дәфә чап олунса да, бу чилддә онун даһа там вә тәкмил нүмунәсини көрүрүк. Тәртибчи мәтни мүәллифин әлјазмалары әсасында һазырламыш, бә'зи јазычылар һаггындакы хатирәләри дә бураја әлавә етмишдир.

А. Шаиг көркәмли јазычы, шаир вә маариф хадими кими дөврүнүн ән габагчыл зијалылары илә јарадычылыг әлагәсиндә олмуш, мәктублашмышдыр. Ингилабдан әввәл, Ф. Көчәрли, А. Сур, Һ. Чавид, А. Сәһһәт, Ч. Мәммәдгулузадә кими зијалыларла достлуг вә јарадычылыг әлагәси сахламышдыр. Бу чүр мәктублашма шәхси достлуг әлагәсиндән чыхараг, бир нөв ичтимаи-әдәби характер дашыјырды. Бу мәктубларда онлар әдәбијјат вә сәнәт мәсәләләриндән, бә'зән дә ачыг јаза билмәдикләри мәсәләләрдән сөз ачырдылар. Совет һакимијјәти илләриндә исә Шаиг көркәмли әдәбијјат вә инчәсәнәт хадимләри илә мәктуб вә јазышмаларында јарадычылыг проблемләриндән бәһс едирди. Шаигин јаздығы вә она кәлән мәктубларын јалныз мүәјјән һиссәси јубилеј мүнасибәтилә дәрч едилмиш, әксәријјәти исә архивдә галмышды. Тәртибчи бунлары топлајараг күллијјата дахил етмишдир.

60 ил әдәби-педагожи вә елми фәалијјәт көстәрән Шаиг Азәрбајчан ичтимаи фикриндә парлаг сәһифәләрдән бирини тутур. Һәлә 1923-чү илдә Шаигин педагожи фәалијјәтинин 20 иллик јубилејиндә халг маариф комиссары М. Гулијев дејирди: «Ијирминчи әсрин әчнәби әдәбијјаты өз сәләфләринә борчлу олдуғу кими, Азәрбајчанын јени әдәбијјаты да Шаиг кими мүәллимләринә борчлу олачагдыр».

Әфлатун МӘММӘДОВ

ПОЕЗИЈА

Ағ күндән сораг...

Гасым Гасымзадә. «Дағлар бурахмыр мәни», «Јазычы», '

ШЕ'РЛӘРИНДӘ вәтәнин, доғма торпағын тәрәннүмү башлыча јер тутан Гасым Гасымзадәнин нөвбәти китабыны «Дағлар бурахмыр мәни» адландырмасы тәбии көрүнүр. Шаир санки Азәрбајчанын уча бир јериндә дајаныб торпағымызын һәр кушәсинә тамаша еләјир, ону өз әмәлләри илә шөһрәтләндирән инсанлары фикрән бағрына басыр, маһныларла саламлајыр. О бу өлкәни, бу инсанлары харичә сәфәри заманы кәзиб көрдүјү тәзадлы сәһнәләрлә гаршылашдырыр, биринчи нөвбәдә јени нәсли јашадығы фираван һәјатын гәдир-гијмәтини уча тутмаға, онун уғрунда фәдакарлыға һазыр олмаға чағырыр.

Кәнчләримиз билмәлидир ки, ата-бабаларымыз халгымызын, Вәтәнимизин азад вә фираван күнү илә јанашы, һәм дә онун мә'нәви јүксәклији үчүн чалышмышлар. Шаир вәтәнин, халгын кечдији јолу, бу күнкү наилијјәтләримизи мәһәббәтлә гәләмә алыр.

Гасым нәдән јазыр-јазсын, ону поетик сәвијјәдә мә'наландырмағы бачарыр. Бу, шаирин гәләмә алдығы мөвзуја сәмими мүнасибәтиндән, пак, тәмиз һиссләринин өз тәбии ахары илә идејаја чеврилмәсиндән доғур. Белә ше'рләрә «Кәлинһини бајрам едир», «Көјдә мәш'әл», «Азәрбајчан», «Баһарлы-бајраглы дијарым», «Баһарын мәктубу» вә с. мисал ола биләр.

«Баһарын мәктубу» ше'риндә гары әримәкдә олан дүзләр ағ вәрәгләрә, јени чәбаш галдыран бәнөвшәләр, новруз күлләри, лаләләр һәрфләрә, дурғу ишарәләринә бәнзәдилир.

Баһарын хәттилә јазылды
тәзә
Гышдан дүшүб галмыш
нечә ағ вараг.
Кәтириб бәхш етди бу
намә бизә
Нечә бол не'мәтдән,
ағ күндән сораг.

«Горугчу» лирик сүжети илә бизә даһа мараглы вә даһа ширин көрүндү. Ше'р замијә дарашмыш гојун-гузуну көрән горугчунун гәзәби илә башлајыр. Һисс едирик ки, горугчу үчүн әзијјәтлә бечәрилмиш зәми көз бәбәји кими әзиздир. Онун әлиндәки «зоғал ағачы» сүрүсүнү елин зәмисинә бурахмыш бир чох чобанларын белини көјәртмишдир. Шаирин өз ифадәси илә десәк, горугчу «елин-обанын Гәзәбоглу»дур. Ше'рин сонуна кими охучуда белә тәсәввүр јараныр ки, горугчу индичә чобаны тапачаг, һәмишә етдији кими чәзаландырачагдыр. Амма...

Нә көрсә јахшыдыр
горугчу бу ан:
Бир чимә сөјкәнмиш
балача чобан,
мүркүләмишдир.
Чохмудур, азмыдыр
күнаһы, сучу?—
Башыны булајыб
сусур горугчу.

Шаир охучуну да горугчу кими гәзәбләндирир, һәјәчанландырыр вә ән башлычасы, ше'рин көзләнилмәз сонлуғу илә дүшүндүрүр.

Г. Гасымзадәнин, демәк олар ки, бүтүн ше'рләри үчүн Вәтәнә, халга, доста сәдагәтли олмаг идејасы хасдыр. О, вәфаны, мәрдлији тәрәннүм едир:

Өмрүн мә'насыдыр вәфа,
сәдагәт,
Онсуз нә хошбәхтлик,
нә дә һәјат вар.
Вахтсыз гәбрә кедир
башында төһмәт
Әһдинә, ешгинә дөнүк
чыханлар.

Вәтәнимизи күлүстана чевирән, һәјатымызын даһа фираван олмасы уғрунда чан гојан әмәкчи инсанлары мәһәббәтлә гәләмә алан шаир «Тиканлы јарпаглар» бөлмәсиндә тәнбәллик, јалтаглыг, мешшанлыг, икиүзлүлүк кими мәнфиликләрә истеһза илә күлүр. Шаир бурадакы нүмунәләрлә дүз јолундан сапмагда олан адамлары ајылдыр, халис, бүтөв хасијјәтли олмаға чағырыр. Һәмин ше'рләрдән «Ики кәтмән» вә «Изләнән көлкә», бизчә, бөлмәнин маһијјәтинә о гәдәр дә мүвафиг дејилдир.

Гасымын мүхтәлиф мөвзулу поемаларында мүасир дөврүн инсанлары гуруб-јарадыр, планетимиздә сүлһүн әбәди гәләбәси уғрунда вуруршурлар. Шаир «Балача дајә»дә франсыз мүстәмләкәчиләринин көрпәләринә дајәлик едән әлчәзаирли бир ушағын симасында әзилән Африка халгларынын һәјатыны әкс етдирирсә, «Күнәш кеч батачаг»да да халгын игтисади гүдрәти вә рифаһы наминә јерин дәрин гатларындакы сәрвәтләри үзә чыхаран, совет адамынын мә'нәви көзәллијини тәчәссүм етдирән, бүтүн дүнјада әмин-аманлығын тәнтәнәси үчүн сүлһ бәјаннамәсинә фәхрлә имза атан мүһәндисин образыны чанландырыр. «Мешә нәфәс алырды» поемасында исә шаир тәбиәтдәки јашыллығын кешијиндә дуранларла ону шәхси мәнафеји үчүн кәлир мәнбәјинә чевиренләри, рүшвәтхорлары, түфејлиләри мараглы бир сүжетдә гаршы-гаршыја гојур. Поеманын јахшы чәһәти бурадакы образларын психолоҗи аләмләринин тәбии верилмәсиндәдир. Шаирә көрә, вәтәндашлыг идеалындан мәһрум, ачкөзлүк еһтирасы илә чырпынан, өзүнү һәр јердә көзә сохан, вәзифәлиләрә һәдијјә ады илә рүшвәт апаран адамларын ич үзү кизли гала билмәз.

«Мәлаһәт» поемасы илһамла јазылмышдыр. Бу илһам һәм дә мөвзуја дахили бағлылыгдан ирәли кәлир. Белә бағлылыгла, һисс вә дујғу илә јазылан әсәрин мисралары охучуну әлә алыр, ше'ријјәтли бир дүнјаја чәкир. Мәлаһәт гочалыб «бир сүмүјү, бир дәриси галмыш» әзиз нәнәсинин јанындан бир аддым да араланмыр. Бу меһрибан, севимли гыз ушаг олдуғуну белә унутмушдур. Онун һәјатынын мә'насы инди меһрибан нәнәсини ајаг үстә сағлам көрмәкдир. Мәлаһәт нәнәсиндән ешитдикдә ки, онун дәрдинин дәрманы вәтән торпағынын чичәкләридир, отларыдыр, ушағын севинчи јерә-көјә сығмыр. Гыз нәнәсинин әдбаад садаладығы күлләри, отлары вә с. «шәфа торбасына» долдурур.

Ағ халатлы һәкиммиш
Бу зирвәләр сән демә!
Бөјүк әчзаханајмыш
Азәрбајчан дағлары,
Күл-чичәклә говур о
Һәр дәрди, һәр азары.

Охучу инаныр ки, нәнә сағалачагдыр. Мәлаһәт дә гәмсиз-гајғысыз күнләринә гајыдачаг вә биз ону өз рәфигәләри илә шән, фираван көрәчәјик.

Гаја образын һисс вә дујғулары илә охучуја ашыланмалыдыр. Бу бахымдан «Мәлаһәт» поемасында мәлһәм отларыны чох садаламаға о гәдәр дә еһтијач јох иди. Китабдакы бир нөгсан да бә'зи сөзләрин гаршылығынын тапылмамасыдыр. «Алачыг вә чадыр» ше'риндә «соба» јеринә «печ» сөзү ишләнмишдир.

«Дағлар бурахмыр мәни» китабы отуз илдән артыг илһамлы јарадычылығын бәһрәси, илбәил пүхтәләшән шаирин кечдији мә'налы һәјат јолунун әкс-сәдасыдыр.

Новруз КӘНЧӘЛИ

Бакыда кечирилән «Дәјирми стол» архасында сөһбәтин иштиракчыларындан тәнгидчи **Сејфулла Әсәдуллајев вә Јури Андрејев** (Ленинград) фасилә заманы.

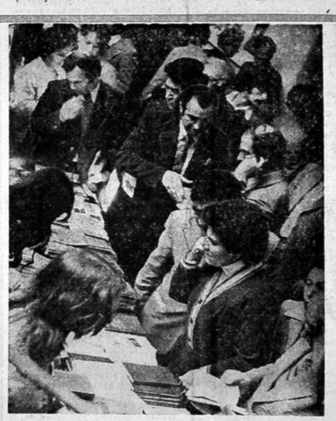

Республикамызын пајтахтында китаб јармаркасы.

ПУБЛИСИСТИКА

Достлуг бөјүк гүввәдир

Назим Новрузов. «Достлуға сәрһәд јохдур», «Кәнчлик», 1979.

СӘЈАҺӘТ очеркләри бәдии очеркин мараглы вә сон илләрдә кениш јајылмыш формаларындан биридир. Харичи сәфәрләрдә олан јазычы вә журналистләр бу очеркләр васитәсилә өз зәнкин тәәссүратларыны охучуларла бөлүшүр, онлары сәјаһәт етдикләри өлкәләрин сијаси-ичтимаи һәјаты, бу халгларын адәт вә ән'әнәләри илә таныш едирләр. Әкәр бу очеркләр дәрин мүшаһидә габилијјәтинә, публисист гәләмә малик олан мүәллифләр тәрәфиндән јазылырса, бөјүк тәрбијәви вә идраки әһәмијјәтә малик олур вә рәғбәтлә гаршыланыр.

Журналист Назим Новрузовун «Достлуға сәрһәд јохдур» китабы мәһз белә сәјаһәт очеркләриндән ибарәтдир. Бура топланмыш очеркләри ики гисмә ајырмаг олар. Биринчиси, Алманија Демократик Республикасына, Мачарыстан Халг Республикасына, Сурија, Ливана, Пакистана, Һиндистана, Түркијәјә сәфәрләр әсасында јазылан очеркләрдир. Икинчи гисми исә мүәллифин харичи өлкәләрдән кәлән гонагларла көрүшләриндән, Москвада вә Азәрбајчанда тәһсил алан харичи тәләбәләрлә, мүтәхәссисләрлә достлуғундан бәһс едән очеркләрдир.

Бу очеркләрин һамысыны нәчиб бир мәгсәд бирләшдирир ки, бу да журналистин бөјүк сәмимијјәтлә тәблиғ вә тәрәннүм етдији достлуг, гардашлыг, инсанпәрвәрлик идејаларыдыр. Мүәллиф совет адамларыны сәчијјәләндирән бу кејфијјәтләри тәсвир едәркән үмуми сөзләрә вә јахуд һамыја мә'лум олан фикирләрә дејил, конкрет һәјат һадисәләринә, мараглы епизодлара, мүгајисә вә тутушдурмалара мүрачиәт едир, кәздији өлкәләрдә совет адамларынын көрдүјү хејирхаһ ишләрдән үрәклә сөз ачыр, мүхтәлиф милләтләрдән олан инсанларын социалист Вәтәнимизә бәсләдикләри мәһәббәтдән ифтихар һиссилә данышыр. О јазыр: «Дәмәшгдә өлкәмизин һәјатыны билән, Совет Иттифагы илә јахындан маргланан чохлу әрәбә раст кәлдик. Бизә хидмәт едән автобусун сүрүчүсү Ибраһим Хоис шәһәринин јахынлығындакы ири бир гурғуну көстәриб деди: Биз суријалылар сизә, сизин өлкәнизә чох борчлујуг. Бу гурғуну совет мүтәхәссисләри тикибләр. Көрүрсүнүзмү, әзәмәтли вә көзәлдир. Биз буланы «гардашлыг вә достлуг тикинтиси» адландырырыг. Мән демәк олар ки, һәр дәфә бурада дајаныб, гурғуну совет туристләринә көстәрирәм. Ахы, бу гурғу Совет Иттифагынын бизә көстәрдији тәмәннасыз јардымын реал ифадәсидир».

Назим Новрузов халг демократијасы өлкәләри арасында социализм гуручулуғу саһәсиндә мөвчуд олан һәмрә'јликдән, мәгсәд бирлијиндән бәһс едәркән типик фактлара әсасланыр, онларын бир-бириндән өјрәндијини, кениш тәчрүбә мүбадиләси етдикләрини көстәрмәк үчүн тез-тез чанлы һәјат һадисәләринә, мараглы мисаллара мүрачиәт едир. Мәсәлән, о, Мачарыстан Халг Республикасынын Дунајварош шәһәриндән бәһс едәркән көстәрир ки, Азәрбајчанда олмуш мачар достларымыз бу шәһәри бизим Сумгајыта бәнзәдирләр. Биз бу шәһәри кәзәркән көрдүк ки, мачар достларымыз һаглыдыр. Һәр ики шәһәр чавандыр. Һәр икиси Бөјүк Вәтән мүһарибәсиндән сонра салынмышдыр. Дунајварош металлургалар шәһәридир. О да Сумгајыт кими «кәнчлик шәһәри» ады илә шөһрәт тапыбдыр. Биз достларымыза республикамызда, о чүмләдән Дунајварошун гардашы Сумгајытда кедән бөјүк гуручулуг ишләриндән данышдыг.

Мүәллифин капиталист өлкәләринә едилән сәфәрләр һаггындакы гејдләри дә марагла охунур. Совет адамы капиталист өлкәсиндә ади бир сәјјаһ дејил, о, социалист Вәтәнимизин сәлаһијјәтли нүмајәндәси, аловлу вәтәндашыдыр. Буржуа тәблиғатынын Советләр Иттифагы һаггында тәһриф олунмуш хәбәрләр јајдығы бу өлкәләрин вәтәндашлары илә совет адамларынын көрүшү бә'зән кәркин кечир вә мараглы мүбаһисәләрлә нәтичәләнир.

Н. Новрузов көстәрир ки, Истамбулда бә'зи түркләрин вердији суаллардан белә чыхырды ки, онлар Хәзәрин гојнунда нефт шәһәринин олдуғуну әфсанә һесаб едир, Азәрбајчанда гадынларын кишиләрлә бәрабәр һүгуга малик олдуғуна вә ишләдикләринә гәтијјән инанмырлар. «Мәсәлән, бизә белә суаллар вердиләр: Сиздә аилә вармы? Мааш алырсынызмы? Белә суалларын нәдән доғдуғуну јахшы билирдик. Совет—түрк достлуғуну бәјәнмәјән гәлбигара адамлар һәр чүр васитәјә әл атыр, өлкәмиз һаггында јанлыш тәсәввүр јаратмаг нијјәтилә гуру бөһтанлардан истифадә едирдиләр». Лакин бу бөһтанларын өмрү узун олмур. Совет адамлары илә зәһмәткеш түркләрин көрүшләри, сәмими, ачыг сөһбәтләри бу бөһтанлары ифша едир, өлкәмиз һаггында әсл һәгигәтин мејдана чыхмасына сәбәб олурду.

«Достлуға сәрһәд јохдур» китабынын мүәллифи очеркләрин јалныз бәдии вә мәзмунлу чыхмасына чалышмајыб, о, еји заманда һәр јазы үчүн мараглы бир форма сечмәјә, очеркләрин охунаглы вә чәлбедичи олмасына да чалышмышдыр. Назим Новрузовун китабы кәнчлијин вәтәнпәрвәрлик тәрбијәсиндә бөјүк әһәмијјәтә маликдир. «Кәнчлик» нәшријјаты бу чүр китабларын бурахылмасыны кәләчәкдә дә давам етдирсә, фајдалы иш көрмүш олар.

Нурәддин БАБАЈЕВ

ӘДӘБИ КЕЧӘЛӘР, КӨРҮШЛӘР, МҮЗАКИРӘЛӘР

Бу күнләрдә Кировабад Политехник Техникумунда шаир Һүсејн Арифин јарадычылыг кечәси кечирилмишдир. Кировабадда јашајан шаирләрдән Абдулла Шәриф, Мәммәд Алим, Һүсејн Һатәми вә ашыг Дәмирчи Аббас шаирин јарадычылығы барәдә данышмыш вә өз ше'рләрини охумушлар.

Кечәнин сонунда концерт олмушдур.